

Geografski horizont 30/3-4, 1984.

Alfonso Cvitanović

ZEMLJOPISNE SLOŽENICE GRČKOG I LATINSKOG PODRIJETLA

1.0. Osim svakidašnjeg, razgovornog jezika, pogodnog sustava znakova za međusobno saobraćanje, i sporazumijevanje u svakodnevnim odnosima, postoji i poseban sustav znakova, podoban za sporazumijevanje među stručnjacima. Uz razgovorni, osim ostalih, imamo i znanstveni jezik. Znanstveni (ili učeni) jezik nastao, je svjesno i namjerno u toku otkrivanja i upoznavanja zakonitosti prirodnog i društvenog razvitka. Postupno se stvaralo i još se uvijek stvara znanstveno nazivlje ili stručna terminologija. Stručna terminologija je ukupnost svih stručnih i znanstvenih riječi i izraza u nekom stručnom području, odnosno određenoj znanstvenoj disciplini. »Terminologija je ključni faktor u znanstvenom radu i služi širem sporazumijevanju« (J. Roglič).

1.1. Mnogi znanstveni termini, putem tiska (osobito stručnih i znanstvenih publikacija) i međunarodnih stručnih sastanaka (kongresa) prodiru u razne zemlje i postaju međunarodnima, tj. upotrebljavaju se u više zemalja i samo se neznatno razlikuju u pisanju i izgovoru. Takvih međunarodnih naziva najviše je grčkog i latinskog podrijetla. Razvitkom znanosti nastaju novi termini, a neki stariji nestaju ili dobivaju nove oznake i drugi smisao (npr. antropogeografija – socijalna geografija).

1.2. Prema postanku stručna terminologija je narodnog i međunarodnog podrijetla! Zbog toga u današnjim živim jezicima kulturnih naroda istovremeno postoje mnogi usporedni istoznačni izričaji (npr. zemljopis i geografija, slojnica i izohipsa, polutar i ekvator, altimeter i visinomjer, toplomjer i termometar itd.). Takvi paralelni nazivi postaju suparnici i redovito se ni jedan od njih ne da istisnuti, jer se svaki odlikuje određenim pozitivnim značajkama. Narodni se nazivi bolje uklapaju u leksički sastav jezika i u njima se osjeća sveza s njihovim etimološkim značenjem, što olakšava terminološko značenje i bolje razumijevanje. Ali i međunarodni termini imaju svojih prednosti budući da omogućuju sporazumijevanje među stručnjacima raznih naroda i pomažu ujednačavanju pojmova i mišljenja (međunarodna standardizacija). Međutim, formalna podudarnost među terminima može biti i klopkom pa dovesti do nesporazuma, jer svaki međunarodni naziv ne mora biti istoznačan u raznim jezicima.

1.3. Znanstveni se termini obično tvore:

(a) od već postojećih riječi opće jezične upotrebe, tako da se tim riječima daje osobito npr. terminoško zemljopisno značenje (npr. ploča u pravom smislu i tektonska ploča, sedlo – planinsko sedlo, bilo – gorsko bilo, mreža – stupanjska i riječna mreža itd.);

(b) upotrebljavanjem grčkih i latinskih elemenata riječi (npr. geografija < grč ge = zemlja i grápho = pisati, ekvinokcij < lat. aequus = jednak i nox, gen. noctis – noć itd.);

(c) usvajanjem stranih naziva iz živih jezika, koji su naprosto neprevedivi na narodne jezike (npr. fjord, stepa, sahel, prerija, permafrost ili merzlota, černoizom itd.);

(d) kalkiranjem (doslovnim prevođenjem) stranih riječi (npr. abrasio – abrazijska = struganje, abberatio – aberacija = lutanje, meridianum – meridijan = podnevnik, aequator – ekvator = polutar itd.).

Osim jednostavnih, jedinstvenih riječi, stručni (i ostali) nazivi mogu nastati složenicom, tj. spajanjem dviju ili više riječi koje tvore jedinstvenu riječ, što se i piše kao grafička jedinica. Složenice se mogu oblikovati od domaćih riječi (npr. zemljopis, dubi-

nomjer, kišomjer, moreplovstvo itd.) te od strane i domaće riječi (tzv. hibridne složenice, npr. geoprostor, aeroonečišćavanje i sl.), a dvočlani i višečlani nazivi spajanjem domaćih riječi (npr. riječna mreža, gorski lanac, biljni svijet, zračni promet i dr.), domaćih i međunarodnih riječi (npr. erozija tla, tektonski pokreti, zenitne kiše, galerijske šume, tropska godina itd.) ili samo međunarodnih izričaja (npr. mezozojska era, ekvatorska klima, eolska erozija, fluvio-nivalni režim i sl.). U stručnom zemljopisnom nazivlju ima višečlanih naziva kojima odgovara samo jedan međunarodni termin (npr. dubokomorsko područje – abisal, visoko-slojevit oblak – altostratus, zračni omotač Zemlje – atmosfera, prikopnjeni rub – šelf, područje niskog tlaka zraka – depresija i ciklona itd.).

1.4. Znanstveno zemljopisno nazivlje tvore opći i pojedinačni zemljopisni pojmovi. Fond tih pojmova se proširuje i sadržajno bogati razvitkom same zemljopisne znanosti;

Prvi tragovi suvremene zemljopisne terminologije sežu u antičko doba kad se za tu današnju disciplinu javlja i njezin naziv geografija (Eratosten, 276 – 194. pr. n. e., Strabon, 63, pr. n. e.; do 19. n. e., Ptolemej, 90 – 160. n. e.). Međutim, glavnina znanstvenih naziva u zemljopisu oblikovala se i razgraničila od ostalih srodnih i pomoćnih znanstvenih struka u posljednjih stotinu godina, kad se zemljopis počinje izdvajati kao znanstvena disciplina.

1.5. Usporedo s razvitkom zemljopisa kao posebne znanosti, formiraju se i zemljopisni termini, stvara se zemljopisno riazivlje, koje – zajedno s toponimijom – predstavlja svojevrsan zemljopisni jezik. Zbog svojih prirodno-društvenih značajki zemljopisa u znanstvenoj sistematizaciji, taj zemljopisni jezik veoma je raznolik i složen, a u zemljopisnoj terminologiji ima dosta termina interdisciplinarni naravi. Bez terminološke višeznačnosti iz srodnih i pomoćnih znanosti geologija, sociologija, demografija, ekonomija, politologija, astronomija, meteorologija, geodezija, geofizika i dr. – danas je gotovo nemoguće objašnjavati složene zemljopisne pojave. »Les géographes ont leur langage... mais ils usent argement de la terminologie des sciences qui leur apportent leur concours de connaissances« (P. George, Dictionnaire de la géographie, Paris, 1970, str. VII). Osim toga, zbog tematske raznolikosti unutar zemljopisne znanosti, uz opće-zemljopisne nazive sve se više izdvajaju posebne terminologije – krška, geomorfološka, klimatologijska, hidrografijska, biogeografijska, sociogeografijska, ekonomskogeografijska, kartografijska.

1.6. Stručno (znanstveno) zemljopisno nazivlje veoma je obilno. To se lijepo vidi u podebelim geografskim terminološkim rječnicima na stranim jezicima. U nas takvih rječnika nema (osim Krške terminologije J. Roglića, JAZU, Zagreb, 1974). Ali mnogo naziva je obrađeno u kompleksnim leksikonima geografije (I. i VI. Baučić: Geografija, »Panorama«, Zagreb, 1965. i Geografija, Interpres, Beograd, 1969) te u općim leksikonima i raznim enciklopedijama (osobito u Općoj enciklopediji JLZ, Zagreb 1977 – 1982). U pojedinim poslijeratnim udžbenicima zemljopisa na kraju knjige bili su rječnici s tumačenjem obuhvaćenih naziva (npr. Naš svijet 1. A. Cvitanovića i Naš svijet 2. V. Jurina i I. Gliederer-Vivoda) ili su termini s podrijetlom riječi bili u »fusnotama« (npr. Opća geografija R. Kalmete, Ekonomska geografija, I. P. Kurteka i dr.), odnosno u posebnom rječniku uz podrijetlo riječi i definirani (Geografski elementi i faktori J. Roglića).

1.7. S obzirom na postanak i obuhvatnost, zemljopisni nazivi mogu biti jednoznačni (monosemni) ili višeznačni (polisemni). Terminu sa samo jednom pojmovnom vrijednošću prepoznatljiviji su i lakši za definiranje (npr. otok, kontinent, ocean, globus, zemljopisna karta ili zemljovid i dr.). Međutim, ima termina ista izgovora i pisanja a različita značenja i u samoj zemljopisnoj znanosti (npr. depresija, kanal, gora/planina i sl.), odnosno mogu imati značenje toponima i naziva (npr. Atlas i devon, Primošten i primošten (tombolo), Zaton i zaton itd.). Većih, teškoća ima s terminima ista glasovnog sustava a različita značenja u raznim znanostima (npr. morfologija – zemljopis, biologija, lingvistika; depresija – zemljopis, geologija, meteorologija, astronomija, medicina, psihologija; revolucija – astronomija, politologija; facijes – geologija, biologija; medicina; erozija – geomorfologija, geologija, medicina, tehnika; konverzija

– meteorologija, ekonomija, logika, religija; korona – astronomija, meteorologija, fizika, elektrotehnika itd.). U polisemiji takvih termina osnovno je načelo: »Qui bene distinguat, bene docet« (»Tko dobro razlikuje, dobro poučava«).

2.0. Svrha ovog napisa nije cjelokupna stručna zemljopisna terminologija i njezino podrijetlo, nego samo ona koju smo preuzeli iz klasičnih jezika ili je stvorena od grčkih i latinskih elemenata. Takvih naziva u našem zemljopisu ima više od 60% cjelokupne zemljopisne terminologije, a ostalo otpada na domaće nazive i na nazive preuzete iz drugih jezika (iz francuskoga, talijanskoga, engleskoga, njemačkoga, ruskoga, arapskoga itd.). Ali i neki strani nazivi u našoj stručnoj terminologiji zemljopisa latinskog su (ili grčkog) podrijetla (npr. franc. relief, tal. rilievo od lat. relevare, španj. huerta od lat. hortus, tal. laguna od lat. lacuna, franc. tourisme od lat. tornus, koje je postalo od grč. tórnos itd.).

2.1. Znanstvena tvorba riječi od grčkih i latinskih elemenata danas je zajedničko dobro svih suvremenih jezika, a stalan razvitak znanosti (te tehnike i umjetnosti) pogoduje njihovu stvaranju. Danas su grčki i latinski »mrtvi« jezici, jer njima ne govori ni jedan narod. Ali ti su jezici duboko utkani u kulturno-tehničkom stvaralaštvu suvremenog svijeta, pa se današnja znanstvena i tehnička dostignuća bez tih jezika više ne mogu zamisliti. U suvremenim kulturnim jezicima termini grčkog i latinskog postanja jedino se: razlikuju po pisanju (grčka transkripcija) i izgovoru grčkih i latinskih riječi.

Usputna napomena. Ako smo posvojili neku klasičnu riječ i ona je postala sastavnim dijelom našega općeg i stručnog leksika, onda i pridjevi od tih riječi moraju biti ponašeni (npr. ekvatorski ne ekvatorijalni, kontinentski ne kontinentalni, abrazijski ne abrazijski i dr.).

2.2. Sve riječi stvorene istim tvorbenim elementima u geografskoj stručnoj terminologiji, mogu biti jednostavne (ili proste) riječi i složenice ili izvedenice iz grčkog, latinskog, grčko-latinskog, latinsko-grčkog, odnosno grčkog i ostalih jezika te latinskog i ostalih jezika.

Najčešće su složenice od dvije riječi (npr. geografija – ge + grápho, petrologija – pétra + lógos, hispometar – (h)ypsos + métron), ali ih ima od tri, pa čak i četiri riječi (npr. geo-anti-klinala, glacio-eu-statizam, aero-foto-gra(m)-metrija, agro-met(a)-eoro-logija).

Većina se stručnih termina u zemljopisu sastoji od sufiksni i prefiksni morfema. Sufiksi (nastavci) su jezični elementi (formanti), koji dolaze u riječima iza korijena i s njima se stapaju u jedinstvenu cjelinu, a prefiksi (predmeci) se pak dodaju na početku, tvoreći s korijenom ili osnovom jedinstvenu cjelinu. Da bi se točno razumijela složenica, najvažnije je znati sintaksnu odnos dijelova od kojih su sastavljene. Prema tome, potrebno je razlikovati dio koji odgovara osnovnom pojmu (određenica) od onoga koji se odnosi na sporedni pojam (odredbenica ili determinanta), pa su npr.

-graf, -grafija određenice, a fluv-, fluvio- odredbenice.

Položaj grčkih ili latinskih elemenata može biti različit od elementa do elementa budući da su u svojoj biti i riječi, odnosno dijelovi riječi različiti ili su to pak grčki i latinski morfemi (značenjski dijelovi riječi). Svi formativni morfemi imaju svoje posebno značenje ili, još bolje, sposobni su modificirati značenje elementa kome se pridružuju (npr. ekumena je naseljen prostor, a anekumena nenaseljen, ciklona – anticiklona, centar – epicentar, hipocentar, sedimenti – metasedimenti i sl.).

2.3. Određeno poznavanje grčkog i latinskog jezika znatno pridonosi učenju i razumijevanju ranijih i novonastalih naziva u svakoj struci, pa i u zemljopisu. Osnovni etimološki podaci o riječima od kojih je naziv stvoren ili sastavljen olakšava razumijevanje samog značenja naziva, pa na taj način olakšava i njegovo pamćenje. Poznavanje etimologije stručnih naziva u zemljopisu korisno je i potrebno, jer tada neće trebati učiti napamet mnoštvo stručnih izraza bez razumijevanja njihova značenja ili razlikovanja takva značenja u raznim strukama. Drukčije se uči kad se zna ono što se razumije, a drukčije

ono što se ne razumije. Osim toga, etimološka raščlamba termina može biti odlučujuća za uočavanje razlika u terminima koje mogu biti samo u jednom slovu (npr. korazija i korozija, autarhija i autarkija), odnosno u razlikovanju grčkog i latinskog prefiksa (npr. u lat. abrazija i grč. amorfan, ili lat. protektorat i grč. prognoza itd.). To osobito vrijedi danas, kad se u našim školama više ne uči ni latinski ni grčki jezik. (Ono nešto odjeljenja s klasičnim jezicima u osnovnim školama nije vrijedno spomena.)

2.4. Poznavanje izvornosti termina i njihova značenja omogućuje upoznavanje i povijesnog postanka stručnog leksika, odnosno povijesno-društvenu uvjetovanost postanka i značenja naziva (npr. arhipelag prvotno znači glavno more tj. Egejsko more, zatim more bogato otocima u Egejskom moru i danas skupinu otoka rasprostranjenih na nevelikom međusobnu rastojanju, obično istog postanka, srodnih po geološkoj građi i obuhvaćenih jednim imenom; morfologija — geomorfologija, klima — klimatologija — agroklimatologija itd.).

2.5. U obilju zemljopisnih termina grčkog i latinskog podrijetla, uz nepostojanje zemljopisnog rječnika u nas, ovaj će prilog sigurno pridonijeti boljem upoznavanju i zapamćivanju stručne zemljopisne terminologije. Ovom napisu nije cilj da iscrpno protumači i definira zemljopisni leksik, nego da bude manje upućenima svojevrsan rukovođ, a znalcima podsjetnik. Ili, »indocti discant fet ament meminisse periti«; (»koji ne znaju neka nauče, a znalcima neka bude ugodno da se sjetek«, A. Pope, 1688 – 1744). Osim toga, ovdje navedeni prefiksni i sufiksni morfemi vjerojatno će pridonijeti da se bolje uoče, analiziraju i shvate same složenice u drugim strukama i u svakidašnjem govori kad se koriste međunarodne riječi.

2.6. U razvrstavanju stručnih termina klasična podrijetla u ovom se postupilo na način da je svaka riječ izdvojena kao posebna jedinica, bez obzira na etimološku srodnost s drugim riječima. Ali zbog boljeg pregleda neki termini, sastavljeni, od istih elemenata, svrstani su zajedno i povezani u svojevrsna pojmovna gnijezda.

Grčke su riječi dane prema grčkom ili prema latinskom izgovoru ili pisanju, odnosno kako se u nas već uobičajilo.

Etimologija međunarodnog naziva uglavnom je ograničena na lik koji ima u grčkom i latinskom jeziku, a kod nekih latinskih riječi i njihovo postojanje od grčke osnovne riječi (npr. hrv. tropi < lat. tropus, od grč. trópos = obrat < trépo = obraćati). Uz neposrednu etimologiju dodano je i glavno značenje iskonske riječi, jer za mnoge međunarodne stručne nazive u našem jeziku nema odgovarajućeg termina.

2.7. U ovom su se popisu uglavnom našli termini koji se nalaze u našim poslijeratnim udžbenicima zemljopisa od osnovne škole do fakulteta. Za svrhu ovoga priloga nije važno posredstvom kojeg jezika (talijanski, francuski i dr.) smo primili neki međunarodni stručni termin, jer se u tom pogledu ni jezikoslovci uvijek ne slažu.

3.0. Zbog obilja međunarodnih stručnih termina u zemljopisu s klasičnim elementima, ovdje su izložene samo složenice s prefiksним i sufiksним morfemima. Definiranje navedenih riječi, kao i ostalo stručno nazivlje s elementima grčkih i latinskih riječi, trebalo bi se naći u općenit zemljopisnom rječniku, za čije stvaranje neka i ovo bude poticaj.

Zbog, tehničkih razloga grčka su slova transkribirana na slijedeći način: η (ēta) = ē, γ (thēta) = th, ξ (ksī) = ks, ε (rō s hakom), = r (h), φ (phī) = ph, χ (hī) = ch, ψ (psī) = ps, ω (ōmega) = ō, υ (ypsilon) = y, ov = ou ili u, ζ (spiritus asper, oštri hak) = (h).

Neke su složenice svrstane uz sufiksne morfeme, jer im se prefiksni morfemi javljaju samo jedanput (npr. notogea, lakolit, mineralogija, pliocen, proterozoik, turizmologija itd.).

Primjeri zemljopisnih složenica

3.1. a-, ab-, lat. a-, ab-, abs- ⇨ od-, iz-, raz-, u složenicama riječi dobivaju negativno značenje

abercija, lat. aberratio ⇨ zastranjivanje, lutanje, od ab + erro, errare ⇨ lutati, tumarati
ablacija, lat. ablatio ⇨ odnošenje, od aufero (abs + fero), auferre, abstuli – ablatum ⇨ odnositi, odnijeti

abrazija, lat. obrasio ⇨ struganje, od ab + rado, rasi, rasum ⇨ ostrugati (abrazijske terase, abrazijske ravni)

apsorpcija, lat. absorptio ⇨ upijanje, od ab + sorbeo, sorbere, sorbui ⇨ gucati, proždirati

apsolutan, lat. absolutus ⇨ dovršen, potpun, ab + solvo, solvere, solvi, solutum ⇨ odriješiti, dogotoviti (apsolutna visina, apsolutna vlaga, apsolutna temperatura)

3. 2. a-, an-, grč. a, an ⇨ ne-, bez- (alpha privativum – lišavno, odrično alfa); u složenicama znači posvemašnu negaciju, poricanje, nepostojanje kakva svojstva u riječima s kojima se spaja

abisal, grč. abyssos ⇨ bez dna, od a + byssos (bythós) ⇨ dubina

abiotičan, grč. a + biotičan (v. bio-)

adijabata, grč. adiábatos ⇨ koji se ne može pregaziti, od a + diabatéos ⇨ preko koga treba prijeći (od diabáino ⇨ prelaziti) (adijabatska promjena temperature zraka)

agona, grč. a + gona, od gônia ⇨ kut

akaustobioliti, grč. a + kausto, od kaustós = zapaljen + bio (v.) + lit (v.)

aklina, grč. aklinés ⇨ ne naginjući se, čvrst, od a + klinô ⇨ nagnuti se (aklinički magnetski ekvator, v. geomagnetizam za magnetski i ekvi – za ekvator)

amorfan, grč. ámorphos ⇨ neoblikovan, grdan, od a + morphé ⇨ oblik

analfabetizam, grč. an + alfabetizam, od álpha + bêta

anekumena, grč. anoikuméne ⇨ nenaseljena, od an + oikuméne ⇨ naseljena (od oikéō ⇨ nastaviti, stanovati)

aneroide, grč. a + neroid, od nêrós ⇨ tekući

anomaliya, grč. anomalia ⇨ nejednakost, različitost, od an + (h)omalós ⇨ jednak, ravan

areičan, grč. a + reičan, od r(h)éō = teći (areičan kraj) (usp. endoreičan)

aseizmički, grč. od a + seizmički (v. seizmo-)

asimetričan, grč. od a + simetričan, od symmetria = sklad

astenosfera, grč. a + steno, od sthénos = snaga + sfera (v.)

azoik, grč. a + zoik (v. zoo-)

azonalan, grč. a + zona, od zóné = pojas (azonalna tla)

3.3. ad-, lat. ad ⇨ k, ka, prema, u smjeru; u složenicama: pri-, do-, uz-

adaptacija, lat. ad + aptacija, od aptus ⇨ zgodan, prikladan

advekcija, lat. ad + vekcija, od veho, vehere, vexe, vectum = voziti, nositi

adventivan, lat. adventivus = sporedan, od ad + venio, venire ⇨ dolaziti

aglomeracija, lat. a(d) + glomeracija, od agglomeratio, agglomerare (ad-glomero) = gomilati, zgrtati

agresivnost, lat. a + gresivnost, od aggredior, gredi, gressus sum = pristupiti,

navaliti (od ad + gredior ⇨ stupati (agresivna voda)

aklimatizacija, novolat acclimatisatio, od lat.-grč. ad + kli ⇨ matizacija, od klima, gen. klimatos = naginjanje

akumulacija, lat. accumulatio ⇨ sabiranje, gomilanje, od accumo = lo, accumulare (ad-cumulo) ⇨ zgrtati, gomilati (akumulacijsko jezero)

aluvij, lat. alluvies ⇨ poplava i alluvio = nanos, od alluo, alluere (ad + luo) ⇨ plakati, naplaviti (aluvijaska ili naplavna ravan)

ascendentan, lat. ascendo, ascendere ⇨ uzlaziti, od ad + scendo, scendere ⇨ penjati se, dizati (osp. descendentan)

asimilacija, od lat. assimilis, ad + similis = sličan

asocijacija, novolat. associatio = udruženje, od ad + socius ⇨ drug

- 3.4. aero-, grč. aēr, lat. aēr ⇔ zrak; u složenicama: zračni, plinski; zrako-, plino-aerodrom, grč. aero + drom, od drōmos ⇔ trk, trkalište
aerofotografija, grč. aero + foto (v.) + grafija (v.)
aerofotogrametrija, grč. aero + foto (v.) + gra(m) (v.) + metrija (v.)
aerokartograf, grč. aero + karto (v.) + graf(v.)
aerolit, grč. aero + lit (v.)
aerologija, grč. aero + logija (v.)
aerometar, grč. aero + metar (v.)
aeronomija, grč. aero + nomija (v.)
aeropolucija, grč.-lat. aero + polucija, od polluo, polluere, pollui, pollutum = opoganiti, uprljati
aerosfera, grč. aero + sfera (v.)
aerosol, grč.-lat. aero + sol, od solutio ⇔ zarvezanost (od solvo, solvere, solvi, solutum ⇔ rastaviti, razriješiti)
aerotriangulacija, grč.-lat. aero + triangulacija, od triangulum ⇔ trokut (od tres ⇔ tri angulus = kut, ugao)
- 3.5. agri-, agro-, lat. ager (grč. agrós) ⇔ polje, oranica, njiva; u složenicama: poljodjelski, poljoprivredni, koji se odnosi na obrađivanje zemlje; poljo- zemljo- (agrarni, od lat. agrarius = poljski; agrarna geografija, agrarna depopulacija, agrarna struktura, agrarna meteorologija, agrarna gustoća, agrarni pejzaž, agrarna reforma i sl.)
agrikultura, lat. agri + kultura, od cultura ⇔ obrađivanje, teženje (od colo, colere, colui, cultum = obrađivati njivu, zemlju)
agrobiologija, lat.-grč. agro + biologija (v.)
agroindustrija, lat. agro + industrija, od industria = poslenost, radinost (od industo ⇔ in-sto, stare, steti ⇔ baviti se neprestano čim, nastojati oko čega) (industrijski kompleks)
agrokemija, lat.-grč. agro + kemija, od chéōd ⇔ lijevati
agroklimatologija, grč. agro + klimatologija, od klima, gen. klimatos ⇔ naginganje + logija (v.)
agrometeorologija, lat.-grč. agro + meteorologija (v.)
agronomija, lat.-grč. agro + nomija (v.)
agrosfera, lat.-grč. agro + sfera (v.)
agrotehnika, lat.-grč. agro + tehnika (v.)
- 3.6. aktino-, grč. aktis, gen. aktinos ⇔ zraka (osobito sunčana), svjetlo, sjaj; u složenicama: koji se odnosi na zračenje, zrake; zrako-, zrakasto-
aktinograf, grč. aktino + graf (v.)
aktinometar, grč. aktino + metar (v.)
aktinometrija, grč. aktino + metrija (v.)
- 3.7. alo-, grč. állos = drugi; ostali; različit; u složenicama: drugi, drukčiji, stran; drugo-, ino-
alògen, grč. alo + gen (v.) (alogeni tok)
alohtonost, grč. alo = chtōn ⇔ zemlja (usp. autohton)
(alohtone tekućice, alohtoni sedimenti, od sedeo, sedere = sjesti, sjediti)
- 3.8. alti-, alto-, lat. altus = visok; u složenicama: visok, visoko-
altimetar, lat. alti + metar (v.)
altokumululus, lat. alto + kumululus (v. kumulo-)
altostratus, lat. alto + stratus (v. strati-)
- 3.9. amfi-, grč. amphi ⇔ oko, okolo, na obje strane; u složenicama: dvo-, na dvije strane
amfibij, grč. amfi + bij (v.)
amfidromija, grč. amphidromia ⇔ kruženje u krug, od amphi + drōmos = trčanje, trkalište
- 3.10. ana-, grč. aná ⇔ na, uz, gore, navrh; ponovno; u složenicama: na-, nad-, uz-, pri-; ponovno

anabatički grč. anabaticós ⇔ prikladan za penjanje, od, ana-bainô = uzlaziti (od baino ⇔ koračati)

anadromne, grč. ana + dromne, od drómos ⇔ put, trk, trkalište

anaglif, grč. anaglyphê ⇔ dubenje, od ana + glyphê = rezuckanje (anaglifna karta)

anateksa, grč. ana + tekta, od têkô (fut: têksô) ⇔ taliti

anatermija, grč. ana + termija (v. termo-),

(usp. katatermija)

anagalaktičan, grč. ana + galaktičan, od gála, gel gálatos ⇔ mlijeko (usp. ekstragalaktičan)

3. 11. anemo-, grč. ánemos = vjetar; u složenicama: vjetro-, vjetreni

anemograf, grč. anemo + graf (v.)

anemogram, grč. anemo + grâm (v.)

anemometar, grč. anemo + metar (v.)

anemolit, grč. anemo + lit (v.)

3. 12. ante-, lat. ante = prije, pred; u složenicama: pre-, pred-, prije-, ispred

antecedentan, lat. antecedens, gen. antecedentis = predidući, od ante + cedo, cedere = koračati, ići

antediluvijalan, lat. ante + diluvijalan (v. diluvij)

3. 13. ant-, anti-, grč. ánti = protiv, prema, spram čega; u složenicama: proti-, namjesto, nasuprot

antarktički, grč. ant(i) + arktički, od ártkos = medvjed, sjever (usp. periarktički)

antcentar, grč.-lat. anti + centar, od centrum = središte

anticiklogeneza, grč. anti + ciklo (v.) + geneza (v. -gen)

anticiklona, grč. anti + ciklona, od kýklos = krug

anticirkumpolaran, grč.-lat. anti + cirkumpolaran (v.)

antiklinala, grč. anti + klinala, od klínô = naginjati, sagibati (usp. sinklinala)

antioik (antijek), grč. antioikos = protustanovnik, od antí + oikos = kuća, dom

antipasat, grč.-tal. anti + pasat, od passata = prolaženje, od lat. passus = korak (od pande, pandere, pandi, pandum ili passum = pružati se, otvoriti)

antipod, grč. antípódês = protunožac, od anti + pús, gen. podós = noga,

3. 14. antropo-, grč. ánthropos = čovjek; u složenicama: čovjeko-, ljudo-, koji se odnosi na čovjeka

antropogen, grč. antropo + gen (v.)

antropogeografija, grč. antropo + geografija (v.)

antropografija, grč. antropo + grafija (v. grafi-)

antropologija, grč. antropo + logija (v.)

antropospeleologija, grč. antropo + speleologija (v.)

antropozoik, grč. antropo + zoik (v. zoo-)

3. 15. apo-, grč. apó = od; u složenicama: od-, iz-, raz-, pre-

apogalaktika, grč. apo + galaktika, od gála, gen. gálatos = mlijeko

apogej, grč. apógeios = dalje od Zemlje, od apo + gê = Zemlja (usp. perigej)

afel, grč. apo + (h)élios = Sunce, (usp. perihel)

3. 16. arh-, arheo-, grč. archaios = prastar, star; nekadašnji, prvašnji, arché = početak, iskon; u složenicama: prastaro-, iskonski, početni (arhaik = pradoba, grč. archaios = prvašnji)

arheozoik, -grč. arheo + zoik (v.)

3. 17. arhi-, grč. archós = čelovođa, glavar; od árchô = ići naprijed, prednjačiti; u složenicama: nad-, prvi, glavni, viši

arhipelag, grč. arhi + pelag, od pélagos = more

3. 18. aster-astro-, grč. astér, gen. astéros = zvijezda; ástron (lat. astrum) = zvijezde; u složenicama: zvjezdo-, koji se odnosi na zvijezde, odnosno na svemir

asteroid, grč. astero + id (v.)

astrofizika, grč. astro + fizika (v. fizio-)

astrograf, grč. astro + graf (v. grafi-)
 astrolab, grč. astro + lab, od labé = hvatanje
 astrometrija; grč. astro + metrija (v. -metar)
 astronautika, grč. astro + nauka, od naútês (lat. nauta) = mornar
 astronomija, grč. astro + nomija (v. -nom)

3. 19. atmo-, grč. atmós = para, dah; u složenicama: što se odnosi na zrak
 atmosfera, grč. atmo + sfera (v.) (atmosferska stanja, atmosferska nestabilnost, atmo-
 sferska voda, atmosferski tlak; troposfera, tropopauza, stratosfera, stratopauza, mezo-
 sfera, mezopauza, termosfera, egzosfera, protosfera, magnetosfera, ionosfera itd.)
 atmosferilije, novolat. atmospherilia, od grč. atmo + sphaira = kugla, lopta (omotač)

3. 20. aut-, auto, grč. autós – sam; isti; u složenicama: samo-, svoje-, samosvojno,
 samostalno
 autarhija, grč. aut + arhija, od arché = vlast
 autarkija, grč. autárkeia = zadovoljstvo samim sobom, od aut + arkêô = dostajati
 autogen, grč. auto + gen (v.) (usp. heterogen, homogen)
 autohton, grč. auto + hton, od chtôn = zemlja (usp. alohton) autohtono stanovništvo,
 autohtoni sedimenti)
 autonomija, grč. auto + nomija (v. -nom)

3. 21. bar-, bari-, baro-, grč. báros = težina, tlak; ono što se odnosi na tlak, pritisak (ba-
 rička stopa, barički greben, barički gradijent, od gradientis, gen. gradientis = koji korača
 /od gradior, graditi ↔ stupati; koračati)
 barisfera, grč. bari + sfera (v.)
 barograf, grč. baro + graf (v. grafi-)
 barogram, grč. baro + gram (v.)
 barometar, grč. baro + metar (v.) (barometarska tendencija, barometarska depresija,
 barometarski maksimum, barometarski minimum)

3. 22. bati-, bato-, grč. bathós = dubina; bathýs = dubok; u složenicama: dubino-,
 duboko-, koji se odnosi na dubinu
 batibental, grč. bati + bental, od benthos = dubina
 batimetar, grč. bati + metar (v.)
 batimetrija, grč. bati + metrija (v. -metar)
 batipelagijal, grč. bati – pelagijal, od pelagos = more
 batisfera, grč. bati + sfera (v.)
 batiskaf, grč. bati + skaf, od skáphos i skáphe = lađa, čamac
 batisonda, grč.-franc. bati + sonda, od sonde = visak, sonda
 batolit, grč. bato + lit (v. lito-)

3. 23. bi-, lat. bis = dvaput, dvostruk; u složenicama: dvo-, dvojak, dvostruk
 bifurkacija, lat. bifurcus = račvast, od bi + furca = vile, račve, rašlje
 bilateralan, lat. bi + lateralan, od latus, gen. lateris = bok
 bilingvizam, lat. bi + lingvizam, od lingua = jezik

3. 24. bio-, -bij, -bija, -biotičan, -bioza, grč. bios = život; bíon, gen. biontos = živući,
 živo biće; biotikós = životni; bíosis = življenje, život; u složenicama: živo-, životno-, koji
 je u vezi sa životom
 biocenologija, grč. bio + ceno, od koinós = zajednički, opći srodan + logija (v.)
 biocenoza, grč. bio + cenoza, od koinós = zajednički, opći, srodan, (usp. bio-top, fitoce-
 noza, zoocenoza)
 biogen, grč. bio + gen (v.)
 biogeografija, grč. bio + geografija (v.) (usp. fitogeografija, zoogeografija, antropogeo-
 grafija)
 bioklimatologija, grč. bio + klimato, od klima, gen. klímatos = naginganje + logija (v.)
 biolit, grč. bio + lit (v.)
 biologija, grč. bio + logija (v.) (botanika, od boáne ?= trava, krma, ispaša, zoologija,
 antropologija)
 biometeorologija, grč. bio + meteorologija (v.)
 biosfera grč. bio + sfera (v.) (hidrosfera, litosfera, troposfera)

biospeleologija, grč. bio + speleologija (v.)

biotop, grč. bio + top (v. topo-)

biostratigrafija, grč.-lat. bio + stratigrafija (v.)

3. 25. -cen, grč. kainós = nov; u složenicama: nov-, novo-, koji je u vezi s novim holocen, grč. holo, od (h)ólos = sav potpun + cen

miocen, grč. mio, od meion = manje (komp. od mikrós) + cen

pleistocen, grč. pleisto, od pleistos (super, od polýis = mnogi) = najviše + cen

pliocen, grč. plio, od pleion (komp. od polýs = mnogi) = viši, gornji + cen

3. 26. cirkum-, lat. circum = oko, naokolo; u složenicama: ob-, oko-, okolo-, koji se nalazi naokolo; okolni, susjedni

cirkumpolarni, lat.-grč. cirkum + polarni, od pólos = obrat, osovina (od pélo = kretati se, micati se) (cirkumpolarne zvijezde)

3. 27. ciro-, lat. cirrus = kovčica, čuperak, vlakno, uvojak; u složenicama: koji je poput vlakna, kovrice

cirokumululus, lat. ciro + kumululus (v. kumulo-)

cirostratus, lat. ciro + stratus (v. strati-)

3. 28. de-, lat. de = od, iz, sa, s; u složenicama: od-, iz-, raz-, koji znači razlučivanje, uklanjanje, opadanje

deagrarizacija, lat. de + agrarizacija (v. agri-)

decentralizacija, lat. de + centralizacija, od centrum = središte

dedukcija, lat. deductio = odvođenje, od de + duco, ducere = voditi (usp. indukcija)

deflacija, lat. de + flacija, od flo, flare = puhati

deformacija, lat. de + formacija, od forma = oblik, lik

deglacijacija, lat. deglaciatio = odleđba, od de i glacies = led

degradacija, -srednjovj. lat. degradatio = opadanje, od de i gradus = stupanj, korak (degradirani prostor)

dekalifikacija, lat. de + kalci-, od calx, gen calcis = vapno + fikacija, od facio, facere feci, factum = činiti

deklinacija, lat. declinatio = odklon. od lat.-grč. de + klínô = nagibati, nagnuti (magnetska deklinacija)

dekolonizacija, lat. de + kolonizacija, od colonia = naseobina, kolonija

denatalitet, lat. de + natalitet, od natalis = rođen

denuvacija, lat. de + nudacija, od nudus = gol

deponiranje, od lat. de-pono, ponere = odložiti (od pono, ponere = staviti)

depopulacija, lat. de + populacija, od populus = narod, puk

depresija, lat. de + presija, od de-primus, primere, pressi, pressum = pritiskati, (depresija horizonta)

derazija, lat. de + razija, od rado, radere, rasi, rasum = strugati, uglačati

derurizacija, lat. de + rurizacija, od rus, gen. ruris = selo

desalinizacija, lat. de + salinizacija, od sal, gen. salis = sol

descendentan, lat. descendo, descendere = sići, silaziti, od de + scando, scandere = uzlaziti (usp. ascendentan)

determinizam, od lat. determino, determinare = omeđiti, od de + termino, terminare = rasuđivati (geografski determinizam)

deterzija, lat. de + terzija, od tergeo (tergo), tergere, tersi, tersum = obrisati, čistiti

detrakcija, lat. de + trakcija, od traho, tahere, traxi, tractum = vući, povlačiti

detritus, lat. de-tero, terere, trevi, tretum = rastrti

devijacija, lat. de + vijacija, od via = put

3. 29. demo-, grč. démos – narod, puk; u složenicama: narodno-, narodni, koji se odnosi na narod, zemlju

demogeografija, grč. demo + geografija (v.)

demografija, grč. demo + grafija (v. grafi-) (demografska ili populacijska eksplozija,

demografska ekspanzija, demografska revolucija, demografska masa, demografska tranzicija, demografska stagnacija, demografske tablice, demografski razvitak itd.)

demokracija, grč. demo + kracija, od kratêô = vladati
demometrija, grč. demo + metrija (v. -metar)

3. 30. di-, lat. dis – nerastavna čestica; u složenicama: raz-, od-, pokazuje rastavljanje ili udaljavanje (treba razlikovati od grč. di-, od dis = dvaput, dvostruko /lat. bis/; u složenicama: dvo-, dvojak, dvostruk, dvaput)

diferencijalan, lat. differentialis = (različiti, od differentia = razlika (od differo /differo/,

fere = razlikovati se) (diferencijalna erozija)

difluencija, lat. di + fluencija, od diffluo (dis-fluo), fluere = razlijevati se, nestati

difuzija, lat. di + fuzija, od diffundo (dis-fundo), fundere, fusi, fustum = raspršiti, širiti se

difuzograf, lat.-grč. difuzija (v.) + graf (v. grafi-)

difuzometar, lat. -grč. difuzo (v.) + metar (v.)

digresija, lat. digressio = razilaženje, udaljavanje, od digredior, digredi = razići se (od dis + gradior, gradi = ići, stupati)

diluvij, lat. diluvium ili diluvies = potop, od di-luo, luere = raskvasiti (od luo, luere = oprati) (diluvijalna glacijacija)

diskontinuitet, srednjovj. lat. discontinuitas = prekid, od continuo, continuare (continuos) = priključiti, sklopiti

diskordancija, srednjovj. lat. discordantio = neslaganje, od discordia = nesloga (od dis + cor, gen. cordis = srece)

diskriminacija, od lat. discrimino, discriminaire = razlučiti (rasna diskriminacija)

dislokacija, srednjovj. lat. dislocatio = razmještanje, od dis + loco, locare smjesiti (dislokacijski potresi)

distribucija, lat. distributio = razdioba, od dis-tribuo, tribuere, tribui, tributum = razdijeliti (usp. redistribucija)

divergencija, srednjovj. lat. divergentia = razilaženje, neslaganje, od di-vertō (vorto), vertere, verti, vesuim = razlikovati se

3. 31. dija-, grč. diá = kroz, preko, nakon, poslije; u složenicama: pro-, među-, kroz, duž, između

dijageneza, grč. dija + geneza (v. -gen)

dijagram, grč. dija + gram (v.)

dijaklaza, od grč diakláo = prelomiti, od dia + kláo = lomiti, otrgnuti

dijapauza, grč.-lat. dija, + pauza, od pausa (grč. paûsis) = stanka, kraj

dijaspora, grč. dija + spora, od speíro = sijati, bacati

dijastrofizam, grč. dia-strophê = izvrtanje, od diá + strepho = okretati, izvrnuti (usp. katastrofizam)

dijastroma, grč. dija + stroma, od stroma = pokrivač, prostirač

3. 32. e-, ek-, eks-, lat. e-, ex, od grč. ek-, eks- = od, iz; u složenicama: od-, iz-, van-, izvan-, preko, nakon

eforacija, lat. e + foras = van, napolje

efuzivan, lat. effusio = izlijevanje, prosipanje, od effundo (ex-fundo), fundere, fusi, fustum = izlijevati (efuzivne stijene)

egutacija, lat. e + gutacija, od gutta = kaplja

egzaracija (eksaracija), kasnolat. exaratio = oranje, kopanje, od ex-aro, ara-re = izorati (od ex + aro, arare = kopati)

eklipsa, grč. éklepsis = ostavljanje, izostavljanje; pomrčina, od ekleípo = izostaviti, izostati

ekliptika, grč. ekleiptikós = koji pripada pomrčini Sunca ili Mjeseca (v. eklipsa)

eksaracija, lat. eks + aracija, od are, arare = orati

eksklava, lat. eks + klava, od clavis = ključ (usp. enklava)

ekskurzija, lat. excursio = istrčavanje, od ex-curro, currere, cucuri, cursum = istrčati, pohrliti na polje (od ex + curro, currere = trčati; ploviti, teći)

ekspanzija, srednjovj. lat. expansio = širenje, rasteenje, od ex-pando, pandere, pandi, pansum (passum) = raširiti, pružiti (od ex + pando, pandere – razapeti, pružati se)

eksport, od lat. ex-porto, portare = iznositi, izvoziti (od ex + porto, portare = nositi)

(usp. import, transport)

ekspozicija, lat. expositio = izlaganje, od ex-pono, ponere, posui, positum = postaviti izložiti (od ex + pono, ponere = staviti, položiti)

ekstenzivnost, srednjovj. lat. extensivus = rastegnut, od ex + tendo, tendere, tendi, tensum (tentum) = rastegnuti, raširiti (od ex + tendo, tendere, tetendi, tensum (tensum) = napeti)

ekstinkcija, lat. extinctio = gašenje, slabljenje, od ex-tinguo, tinguere, tinxi, tinctum = ugaziti, utrnuti (od ex + tingo (tinguo), tingere (grč. tengo) = kvasiti, močiti)

ekstraktivan, lat. eks + traktivan, od ex-traho, trahere, traxi, tractum = izvući, izvaditi (od ex + traho, trahere = vući) (ekstraktivna industrija)

ekstreman, lat. extremus = krajnji, super. od ex-ter = izvanji (ekstremne temperature, ekstremne vrijednosti i sl.)

ekstruzija, srednjovj. lat. extrusio = izbacivanje, od ex-trudo, trudere, trusi, trusum = izgurati (od ex + trudo, trudere = gurati) (usp. intruzija) (ekstruzivne stijene)

elevacija, lat. elevatio = dizanje, od e-levo, levare = podići (od e + levo, levare = dizati, dići)

eluvij, lat. eluvies = potop, poplava, od e-luo, luere = oprati (od luo; luere prati) (eluvij-ski ili eluvijalni, horizont)

emerzija, lat. e + mersija, od e -mergo, mergere, mersi, mersum ⇔ izići, izroniti, pojaviti se (od e + mergo, mergere = roniti, potopiti) (usp. imerzija)

emigracija, lat. e + migracija, od e-migro, migrare ⇔ iseliti se, seliti (od migro, migrare = otići, seliti) (usp. imigracija)

emitivan, lat. e + mitivan, od mitto, mittere ⇔ slati (usp. receptivan)

erozija, lat. e + rozija, od e = rodo, rodere, rosi, rosus = glodati, gristi (riječna ili fluvijalna, ledenjačka ili glacijalna, eolska erozija (od Aíolos ⇔ vladar vjetrova))

erupcija, lat. eruptio ⇔ provala, od e-rumpo, rumpere, rupi, ruptu = prodirati, provaliti, izbaci (od rumpo, rumpere = lomiti, otvoriti) (eruptivi, eruptivne stijene)

evaporacija, lat. e + vaporacija, od vapor, gen. vaporis = para

evaporimetar, lat.-grč. e + vapor(i), od vapor = para + metar (v.)

evekcija, lat. e + vekcija, od e-veho, veheri, vexe, vectum = izvesti (od e + veho, vehere = voziti, nositi, vući)

evolucija, lat. evolutio = razmatranje, od e-volvo, volvere, volvi, volutum = izvaljati; razviti (od e + volvo, volvere = valjati, kotrljati)

evorzija, lat. e + vorzija, od e + vorto (verto), vortere, vorsis, vorsum ⇔ vrtjeti, okretati

3.33. egzo- (ekso-), grč. éks, ek (lat. ex, ec, e) ⇔ iz, od, u složenicama: van-, izvan-, vanjski

egzodinamika, grč. egzo + dinamika, od dýnamis = snaga, sila (usp. endodinamika)

egzodus (eksodus), grč. éksodos ⇔ izlazak, od eks + odós = prag

egzogamija (eksogamija), grč. egzo + gamija (v.) (usp. endogamija)

egzogen, grč. egzo + gen (v.) (usp. endogen)

egzokrš, grč.-hrv. egzo + krš

egzonimija, grč. egzo + nimija, od onoma ⇔ ime

egzoreičan, grč. egzo + reičan, od r(h)éó = teći (usp. areičan, endoreičan)

egzosfera, grč. egzo + sfera, (v.)

3.34. eko-, eki-, grč. oĩkos, oikía = dom, kuća, boravište; u složenicama: do-

mo-, kuće-, stano-, koji se odnosi na boravište, okolicu, okoliš, stanište

ekologija, grč. ek + logija (v.) (ekologija bilja, ekologija životinja, ekološka ravnoteža, ekološki sustav; v. ekosistem)

ekonometrija, grč. eko + nom (v.) + metrija (v. -metar)

ekonomija, grč. oikonomía = upravljanje kućom, od oĩkos i nómos = zakon, pravilo (ekonomska geografija, ekonomska kriza, ekonomska pomoć, ekonomski potencijal, ekonomski rajon i sl.)

ekonomika, v. ekonomija

ekosistem, grč. eko + sistem, od sýstema = udruživanje (od synístemi ⇔ zajedno postaviti; (h) istémi = stavljati)

ekosistem, grč. eko + sistem, od sýstema, gen. systema, gen. systéματος = sustav, udru-

živanje, skup

ekotop, grč. eko + top (v. topo-)

3.35 ekstra-, lat extra = izvan, van, spolja; u složenicama: van-, izvan-, nad-, preko ekstragalaktičan, lat.-grč. ekstra + galaktičan, od gála, gen. gálaktos = mlijeko (usp. anagalaktičan)

ekstrapolacija, lat.-franc. extrapolation, od extra-polation, od polir = ugladiti, laštiti (usp. interpolacija)

3.36. ekv-, ekvi-, lat. equus = jednak, (koji izjednačuje; u složenicama: jednako-, isto-, ravno-

ekvidistancija, srednjovj. lat. aequidistantio = jednak razmak, od aequi + di- -sto, di-stare ⇔ biti udaljen (od sto, stare = stajati)

ekvinokcij (ekvinocij), lat. aequinoctium = jednaikonočje, od equus i nox, gen. noctis ⇔ noć (proljetni i jesenski ekvinokcij, ekvinokcijske oluje, ekvinokcijske točke, ekvinokcijski krug, ekvinokcijski pojas i sl.)

ekvivalentnost (ekvivalencija), lat. ekvi + valentnost, od valeo, valere = vrijediti, valjati

3.37. en-, grč. en (lat. in) = unutra, u, među, po kroz; u složenicama: u-, na-, usred

endem, grč. en + dem, od demos = narod, puk; kraj

energija, grč. en + ergija, od ergon = djelo, čin

enklava, grč.-lat. en + klava, od clavis = ključ (usp. enklava)

3.38. endo-, grč. éndon = u, unutra, kod kuće (én + dómos ⇔ kuća, zgrada); u složenicama: u-, na-, unutrašnji, usred

endodinamika, grč. endo + dinamika, od dýnamis = snaga, sila (usp. egzodinamika),

endogamija, grč. endo- + gamija (v.) (usp. egzogamija)

endogen, grč. endo + gen (v.) (endogene sile, endogeni pokreti, endogeni procesi) (usp. egzogen)

endometamorfoza, grč. endo + metamorfoza (v.)

endoreičan, grč. endo + reičan, od r(h)éô = teći (usp. areičan, egzoreičan)

3.39. eo-, grč. eôs = zora, početak; u složenicama: rano-, prvo

eocen, grč. eo + cen (v.)

eolit, grč. eo + lit (v. lito-)

eozoik grč., eo + zoik (v. zoo-)

3.40. epi, grč. epí = na, iznad; prema, oko; u složenicama: na-, nad-, do-, pri-, kod, u, oko

efemeride, grč. ephêmeris, gen. ephêmeridos = dnevnik, od epi i (h) êméra, = dan

epicentar, grč.-lat. epi + centar, od centrum = središte

epicikl, grč. epi + cili, od kýlos = krug

epidemija, grč. epi + demija, od démos = narod, puk

epifiti,, grč. epi + fiti (v. fito-)

epigamija, grč. epi + gamija, (v.)

epigenija, grč. epi + genija (v. -gen) (epigentska dolina)

epikontinentski, grč.-lat. epi + kontinentski (v. kontinent) (epikontinentski rub) epi-

limnij, grč. epi + limnij (y. limni-) (od epilimnázomai = postati jezero)

epipelagijal, grč. epi + pelagijal, od pélagos = more

epizodan, grč. ep-eisodos = pridolazak, od ep(i) + eisodos ⇔ ulaz, prilaz

3.41. etno-, grč. éthnos ⇔ narod, puk, pleme; u složenicama: narodno-, koji se odnosi na narod, narodnost

etnobiologija, grč. etno + biologija (v.)

etnocentrizam, grč.-lat. etno + centrizam, od centrum ⇔ središte

etnogeneza, grč. etno + geneza, (v. -gen)

etnogonija, grč. etno + gonija, od gónos (gonê) = rođenje

etnografija, grč. etno + grafija (v. grafi-)

etnologija, grč. etno + logija (v.)

etnonim, grč. etno + nim, od ónoma = ime

etnosociologija, grč.- lat. etno + socio (v.) + logija (v.)

3.42. eu-, grč. eu, odnosno eú = dobro, pravo; u složenicama: dobro-, pravo-, blago-, ugodno

eugenički, grč. eu + genički (v. -gen) (eugenička populacijska politika)

eulitoral, grč.-lat. eu + litoral, od litus, gen. litoris = obala

eudiometar, grč. eudia = dobro, vedro vrijeme, vedrina, od eu + Día (akuz. od Zeus) + metar (v.)

eustatizam, grč. estathês = stalan, od eu + (h)istemi/(h)ístamai, osnova sta (lat. stare) = stajati

3.43. -fakt, -fakcija, -fikacija, lat. facio, facere, feci, factum = činiti, tvoriti, stvarati, graditi, proizvoditi; u složenicama (sufiks): što je učinjeno, nastalo

3.44. feno-, -fene, grč. φαίνô = iznositi na svjetlo, činiti vidljivim, pokazivati; u složenicama: koji je vidljiv, očit; koji se pojavljuje, pokazuje

fenologiji, grč. feno + logija (v.)

fenotip, grč. feno + tip, od týpos, = lik, oblik

3.45. fito-, -fit, grč. phytón, = biljka, drvo, stablo; u složenicama: biljni, koji se odnosi na biljke

fitocenoza, grč. fito + cenoza, od koinos = zajednički, rodan

fitogen, grč. fito + gen (v.)

fitogeografija, grč. fito + geografija (v.)

fitolit, grč. fito + lit (v. lito-)

fitologija, grč. fito + logija (v.)

fitoplankton, grč. fito + plankton, od plagktós (planiktós) = koji tumara, skitnica

fitosociologija, grč.-lat. fito + sociologija, od socius = drug

3.46. fizio-, grč. phýsis = priroda, svojstvo; physikós = prirodni, koji pripada prirodi; u složenicama: prirodo-, koji se odnosi na prirodu, na povezanost s prirodom

fiziogeografski, grč. fizio + geografski (v. geografija)

fiziografski, grč. fizio + grafski (v. grafi-)

fiziološki, grč. fizio + loški (v. -logija) (fiziološka gustoća, fiziološki natalitet)

3.47. fluvio-, fluv-, fluvijalan, lat. fluvius = tekućica, rijeka, od fluo, fluere = teći; u složenicama: riječni, koji se odnosi na rijeku, tekućicu

fluvioglacijalan, lat. fluvio + glacijalan (v. glacio-)

fluviokrš, lat.-hrv. fluvio + krš

fluvionivalan, lat. fluvio + nivalan, od nivalis = snježan (od nix, gen. nivis = snijeg)

3.48. foto-, foto-, grč. fōs, gen. fōtós + svjetlost, sjaj; u složenicama: svjetlo-, koji se odnosi na svjetlost

fotogrametrija, grč. foto + gra(m) (v.) + metrija (v. -metar) (aerofotogrametrija, stereo-fotograimetrija)

fotosfera, grč. foto + sfera (v.)

fotosinteza, grč. foto + sinteza (v.)

3.49. -gamija, -gam, grč. gamée = ženiti se, udavati se; gámos = svadba, ženidba, udaja; u složenicama: koji se odnosi na bračnu vezu, na sklapanje bračne veze

3.50. geli-, lat. gelu, gen. gelus = mraz, studen, led, od gelo, gelare = leđiti, mrznuti; u složenicama: ledo-, koji se odnosi na led, na djelatnost leda

gelifrakcija, lat. geli + frakcija, od frango, frangere, fregi, fractum = lomiti, zdrobiti, razbiti

geliturbacija, lat. geli + turbacija, od turbatio = metež, nered

3.51. -gen, -genija, -geneza, -genički, -genetski, grč. génos (lat. genus) = rođenje, podrijetlo, rod, vrsta, gígnomai = postojati; génnesis = stvaranje, rađanje, proizvodnja, od gennáô = radati, stvarati; u složenicama: koji se odnosi na rod, vrstu, porod, rađanje, postojanje

ciklogeneza, grč. ciklo, od kýklos = krug, kolo + geneza

epirogeneza, grč. epiro, od êpeiros = kopno + geneza

epirogenetski, v. epirogeneza (epirogenetski pokreti)

frontogeneza, lat.-grč. frons, geu. frontis = čelo + geneza

organogen, grč. órganon (lat. organum) = oruđe, sprava + gen
tektogeneza, grč. tekto, od téktôn? = koji gradi + geneza (tektonika, tektonski)

3.52. geo-, grč. gê i gaîa = Zemlja, zemlja; u složenicama: zemljo-, zemaljski, koji se odnosi na Zemlju

geoantiklinala, grč. geo + antiklinala (v.)

geobiologija, grč. geo + biologija (v.)

geobotanika, geo + botanika, od botánê = paša, (krma, trava (od bôsko = pasti) (usp. fitogeografija)

geocentrizam, grč.-lat. geo + centrizam, od centrum = središte (geocentrički sustav) (usp. heliocentrizam)

geoda, grč. geôdes = zemlja, zemljište, od gê + eîdos = lik, slika

geodeterminizam, grč.-lat. geo + determinizam (v.)

geodezija, grč. geo + dezija, od daizô = dijeliti (geodetska linija; topografija, triangulacija).

geodinamika, grč. geo + dinamika, od dýnamis = sila, snaga

geoekologija, grč. geo + ekologija (v. eko- i -logija)

geofactor, grč.-lat. geo + faktor, od facio, facere = činiti

geofizika, grč. geo + fizika (v. fizio-)

geogenija, grč. geo + genija (v. -gen)

geognozija, grč. geo + gnozija, od gnôsis = znanje

geografija, grč. geo + grafija (v. grafi-)

hrvatske nazive v. B. Šulek: Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja, Zagreb 1874.

geoid, grč. geo + id, od eidos = lik, slika

geozoterme, grč. geo + izoterme (v.)

geokemija, grč. geo + kemija, od chéô (chéomai) = lijevati

geokronologija, grč. geo + kronologija (v.)

geologija, grč. geo + logija (v.)

geomagnetizam, grč. geo + magnetizam, od Magnêtis líthos = kamen iz Magnezije ili po starogrčkom pastiru Magnesu

geomorfologija, grč. geo + morfologija (v.)

geonomija, grč. geo + nomija (v.)

geopolitika, grč. geo + politika, od politikos = građanski, državni, (v. poleo-)

geoprostor, grč.-hrv. geo + prostor

georama, grč. geo + rama, od (h)orama = pogled; prizor

geoskopija, grč. geo + skopija, od skopéô = gledati

geosfera, grč. geo + sfera (v.)

geosinklinala, grč. geo + sinklinala (v.)

geostrategija, grč. geo + strategija, od stratêgôs = vojskovođa (od stratós = vojska i ágô = voditi)

geotektonika, grč. geo + tektonika, od tektonikê = graditeljstvo (tektonikós = vješt građenju)

geotermalan, grč. geo + termalan (v. termo-)

geotermika, grč. geo + termika (v. termo-)

geoznanosti, grč.-hrv. geo + znanosti (geografija, geologija, geofizika, geodezija, geobotanika, klimatologija, demografija, ekologija, urbanizam i dr.)

notogea, grč. noto, od notos = jug + gea

3.53. glacio-, lat. glacies = led, glacialis = leden; u složenicama: ledeno-, koji se odnosi na led, zaleđivanje

glacioeustatizam, lat.-grč. glacio + eustatizam (v.)

glaciofluvijalan, lat. glacio + fluvijalan (v. fluvio-)

glaciologija, lat.-grč. glacio + logija (v.)

glaciomorfologija, lat.-grč. glacio + morfologija (v.)

3.54. grafi-, grafo-, -graf, -grafija, -grafički, -grafski, grč. graphê = opis, oris, od grá-phô = pisati, risati, crtati; u složenicama: koji se odnosi na opis, opisivanje, pisanje, crtanje

mareograf, lat. -grč. mare, gen. maris = more + graf

3.55. gram-, -gram, grč. grámma = pismo, spis, opis, slika; u složenicama: koji se odnosi na napisano, nacrtano na znakove; slov(o)-
klimogram, grč. klima = naginjanje, položivost + gram

3.56. halo-, -haline, grč. (h)áls, gen. (h)álos = sol; u složenicama: koji se odnosi na sol, slanost (treba razlikovati od (h)álos = gumno, okruglina, vijenac, od koje je nastalo halo – svijetao krug oko Sunca ili Mjeseca)

halobioniti, grč. halo + bioniti, od bios = život

halofiti, grč. halo + fiti (v. fito-)

halogen, grč., halo + gen (v.)

3.57. helio-, -hel, grč. (h)élios = Sunce, sunčana svjetlost, sunčana zraka; u složenicama: sunco-, koji se odnosi na Sunce, Sunčev, sunčan
heliocentrizam, grč. -lat. helio – centrizam, od centrum = središte (usp. geocentrizam) (heliocentrički sustav)

heliograf, grč. helio + graf (v. grafi-)

heliometar, grč. helio + metar (v.)

helioskop, grč. helio + skop (v.)

heliostat, grč. helio + stat, od statós = postavljen(od (h)ístemi staviti, postaviti)

heliotrop, grč. helio + trop (v. tropo-)

3.58. hetero-, grč. (h)éteros = drugi, jedan od dvojice, različit, protivan; u složenicama: drugo-, razno-, drukčiji, različit

heterogenost, grč. hetero + gen (v.) (usp. autogen, homogen)

heteromorfan, grč. hetero + morfan (v. morfo-)

heterosfera, grč. hetero + sfera (v.)

3.59. hidro-, grč. (h)ýdor, gen. (h)ydatos = voda; u složenicama: vodo-, koji se odnosi na vodu, tekućinu

hidrobiologija, grč. hidro + biologija (v.)

hidrocentrala, grč.-lat. hidro + centrala, od centrum = središte

hidroelektrana, grč. hidro + elektrana, od elektron = jantar

hidroenergija, grč. hidro + energija, od énergia = rad; učinak (od en = po, kroz i érgon = djelo, čin)

hidrofilan, grč. hidro + filan, od philos = mio, drag

hidrofiti, grč.. hidro + fiti (v. fito-)

hidrogeografija, grč. hidro + geografija (v.)

hidrogeologija, grč. hidro + geologija (v.)

hidrografija, grč. hidro + grafiija (v. grafi-) (hidrografska mreža, hidrografski sistem, hidrografska čvorište)

hidrologija, grč. hidro + logija (v.) (oceanografija, potamologija, limnologija, paludologija; hidrološki ciklus, hidrološka godina)

hidromelioracija, grč.-lat. hidro + melioracija, od melior = bolji

hidrometar, grč. hidro + metar (v.)

hidrometeor, grč. hidro + meteor (v. meteorit)

hidrometeorologija, grč. hidro + meteorologija (v.)

hidronim, grč. hidro + (o)nim, od ónoma = ime

hidrosfera, grč. hidro + sfera (v.)

hidrostatički, grč. hidro + statički, od (h)ístemi/(h)itamai/, osnova sta (lat. stare) = stajati

hidrotehnika, grč. hidro + tehnika (v.)

3.60. higo-, grč. (h)igrós = mokar, voden, vlažan; u složenicama: vlago-, vodo-, koji se odnosi na vlagu, vlažnost, vodu

higrofilan, grč. higo + filan, od philos = drag, mio (usp. kserofilan)

higrofiti, grč. higo + fiti (v. fito-) (usp. kserofiti)

higrograf, grč. higo + graf (v. grafi-)

higrometar, grč. higo + metar (v.)

higrometrija, v. higrometar

higroskop, grč. higró + skop (v.)

3.61. hiper-, grč. (h)ypér = nad, preko, iznad; u složenicama: pre-, nad-, preko-, pre-
više, povrh, prekomjeran; koji je povećan, povišen nad normalnim, (protivno: hipo-) (v.
lat. super)

hiperborejski, grč. hiper + borejs;ki, od boréas = sjever; sjeverni vjetar,

hiperpopulacija, grč.-lat hiper + populacija, od populus = narod, puk

hiperprodukcija, grč.-lat. hiper + produkcija (v.)

3.62. hipo-, grč. (h)ypó = pod, ispod, dolje; u složenicama: pod-, niže od, ispod; koji
je snižen, umanjen prema normalnom (protivno: hiper-) (v. lat. sub) (Treba razlikovati
od morfema (h)ipo- koje je nastalo od (h)íppos = konj, npr. hipo-drom.)

hipocentar, grč.-lat. hipo + centar, od centrum = središte

hipolimniji, grč. hipo + limniji (v. limni-) (usp. metalimniji)

hipoteza, grč. hipo + teza, od thésis = postavljanje (od títhemi = stavljati)

3.63. hipso-, grč. (h)ýpsos = visina; u složenicama: koji se odnosi na visinu, koji po-
kazuje visinu

hipsografski, grč. hipso + grafski (v. grafi-) (hipsografska krivulja)

hipsometar, grč. hipso + metar (v.)

hipsometrija, v. hipsometar

3.64. homo-, grč. (h)omoíós / (h)ómoios/ = jednak, isti, sličan; u složenicama: isto-,
jedno- jednako-, su-, zajedno (treba razlikovati od homo, lat. homo, gen. , hominis =
čovjek):

homogen, ger. homo + gen (v.)

homologija, grč. homo + logija (v.)

homologan, v. homologija

homometrija, grč. homo + metrija (v. -metar)

homoseiste, grč. homo + seiste, od seistos = potres

homosizme, grč. homo + sizma, od seismos = potres

3.65. horo-, grč. chôra, = prostor, mjesto, kraj; chôros = prostor, pokrajina; u složeni-
cama: krajo-, zemljo-, koji se odnosi na kraj, prostor, zemlju

horologija, grč. horo + logija (v.)

horopleta, grč. horo + pleta, od plêthos = obilje; plêthys = hrpa

horograflja, grč. horo + grafija (v. grafi-)

horonim, grč. horo (o)nim, od onoma = ime

3.66. im-, in-, lat. in = u, na, za, k, do, prema; u složenicama: a) u-, na-, prema, ka; b)
ne-, bez-, koji ima odrečno lišavajući značenje u odnosu na osnovni pojam riječi s kojom
se veže (kao grč. alpha privativum)

iluvij, lat. illuvies = poplava, od in + luo, luere = oprati

imerzija, lat. immersio = uranjanje, od immergo, mergere, mersi, mersum = potonuti,
uroniti (od in + mergo, mergere = roniti, potopiti) (usp. emerezija)

* Nastavak u idućem broju G. h.